

Joost weet het. Waarschijnlijk ook niet altijd.

Slechts een schim ben ik van Joost Prinsen, een columnist die ik jarenlang met veel plezier en bewondering heb gelezen. Zijn wijze, relativiserende en vaak verrassend eenvoudige antwoorden in "Joost weet het" lieten zien dat achter veel dilemma's vooral gewone mensen schuilgaan die hun weg proberen te vinden.

Juist daarom denk ik vaak aan hem binnen de uitvaartzorg. Want waar mensen zijn, zijn dilemma's, en een uitvaart vormt daarop geen uitzondering. Soms groot en ingrijpend, soms klein en alledaags, maar altijd verbonden aan emoties, verwachtingen en liefde. Ik stel me weleens voor hoe mooi het zou zijn geweest als Joost hierover een eigen adviesrubriek had gehad. Met zijn humor, zijn menselijkheid en die milde, scherpe pen waarmee hij ingewikkelde zaken begrijpelijk wist te maken.

Die lichte knipoog, zonder ooit afbreuk te doen aan de ernst van een situatie, kunnen we in ons vak goed gebruiken. Ik had hem graag persoonlijk gekend. Nu moet ik het doen met zijn columns, zijn gedachtegoed en de inspiratie die hij mij blijft geven. De vier columns die volgen zijn dan ook geschreven met Joost op mijn schouder, al vermoed ik dat hij daar af en toe hoofdschuddend het zijne van zou vinden.

Alexandra Markusse (1974)

Vertrouwen laat zich moeilijk herstellen.

Op de stoel van Joost Prinsen

Tijdens een uitvaart gebeurde waar uitvaarten helaas ook geschikt voor zijn: ruzie.

Twee zussen. Dezelfde moeder, hetzelfde verleden, maar ieder sprak een eigen taal. Ze deden hun uiterste best elkaar te overtuigen. Met woorden, gebaren en verwijten. Het hielp niet.

Ik moest denken aan een vakantie in Frankrijk. U spreekt keurig Engels. De Fransman weigert dat principieel. Hij praat harder Frans, u harder Engels. Na een kwartier is iedereen ervan overtuigd dat de ander dom is. Terwijl niemand elkaar gewoon verstaat.

Moeder had het goed bedoeld. Ze benoemde beide dochters tot executeur. Dat klinkt verstandig. Tot het moment waarop er beslissingen genomen moeten worden. De ene zus kende via haar vriend een buurman die het huis graag wilde kopen. Ruim een ton onder de WOZ-waarde. De andere zus ging daar voor liggen en liet een makelaar een verkoopadvies maken. Daarna gebeurde er precies niets. Behalve dat er vliegen werden afgevangen. Zij deed dit. Nee, zij deed dat. Er kwam een advocaat. De sloten werden vervangen. De enige die zichtbaar vooruitging, was de rekening van de advocaat. Toen vroegen ze mij om advies.

Ik ben heel even op de stoel van Joost Prinsen gaan zitten. "Houd op met kinderachtig doen. Accepteer dat je zus niet wordt zoals jij. Leg de taxatie op tafel en verkoop het huis voor een normale prijs. Of blijf vooral ruziemaken en maak die ton onder de WOZ-waarde rechtstreeks over naar de advocaat. Dat werkt ook." Hun moeder had veel voorzien. Dit waarschijnlijk niet.

Joost Prinsen sloot zijn adviezen graag af met de woorden: Het leven is hard. Wen er maar aan. Hij had er dit keer weinig aan hoeven toevoegen.

Dat moest ik even navragen

We zitten aan tafel om de uitvaart voor te bereiden. Vroeg of laat komt altijd dezelfde vraag. "Wat mag er eigenlijk allemaal mee de oven in?"

Een logische vraag. Mensen willen graag nog iets meegeven. Een brief. Een foto. Een knuffel. Een favoriete sjaal. Iets waarvan je denkt: dit hoorde zo bij hem, of bij haar. Het antwoord is minder eenvoudig dan je zou denken. Het type oven kan een rol spelen, maar ook het beleid van het crematorium en de geldende regelgeving. Toch is er een eenvoudige vuistregel: bijna alles wat brandbaar is, mag in principe mee.

Tot iemand vraagt: "En schelpen?" Ik wist het niet. "Dat ga ik navragen," zei ik. De familie keek me verbaasd aan. "Maar we hebben dat al eens gedaan. Niet hier, hoor. In Zeeuws-Vlaanderen was het geen enkel probleem." Een dochter schoot in de lach. "Als het daar mag, doen we gewoon alsof het hier ook mag." Ik lachte mee. "Nee," zei ik. "Zo werkt het voor mij niet." Dus ik belde.

Een dagdeel later had ik het antwoord. De schelpen mochten niet mee. Ik belde de familie terug. Er werd even gelachen. Blijkbaar zijn niet alle crematoria hetzelfde.

Sindsdien weet ik dat Zeeuws-Vlaanderen soms verrassend dichtbij het buitenland komt. Zelfs voor schelpen.

Zo is het toch goed geregeld?

Een verhaal over familie, geld en herinneringen. Over hoe een eenvoudige afspraak jaren later een heel andere betekenis kan krijgen. Over een vraag die blijft hangen, lang nadat de handtekeningen zijn gezet.

De grootste familiedrama's beginnen zelden met geschreeuw. Meestal beginnen ze met koffie, een notaris en iemand die zegt: "Zo is het toch goed geregeld?" En iedereen knikt. Want waarom zou je twijfelen?

Het is moeder die iets regelt. Er zit een notaris bij. Er zijn papieren. Er worden handtekeningen gezet. Officiëler kan bijna niet. Een huis gaat van moeder naar één van haar drie kinderen. De WOZ-waarde zegt: drie ton.

De werkelijkheid zegt: ongeveer het dubbele. Maar dat verschil zie je niet aan de voordeur. Je ziet het niet aan de muren. Je voelt het niet als je door de gang loopt waar vroeger de jassen hingen en waar kinderen groot werden.

Een huis is vreemd bezit. Zolang er mensen wonen, is het een thuis. Pas wanneer er een prijskaartje aan komt te hangen, verandert het langzaam in een rekensom. En rekensommen hebben een eigenschap die herinneringen niet hebben: ze laten weinig ruimte voor gevoel.

Later komt soms het besef. Niet met trompetgeschal. Niet met een grote onthulling. Maar stilletjes. Zoals een kwartje dat eindelijk valt. Het huis was veel meer waard. En dan komt de vraag die moeilijker is dan alle cijfers bij elkaar: Wat betekende dat eigenlijk? Want een handtekening betekent niet altijd dat iemand alles heeft begrepen. Mensen tekenen soms omdat ze vertrouwen. Omdat ze geloven dat ouders het goede willen voor hun kinderen. Omdat familie geen vergadering is met agenda, notulen en een stemverhouding. Familie is juist de plek waar je ervan uitgaat dat je elkaar niet hoeft te wantrouwen.

Maar na het overlijden van moeder blijven niet alleen spullen achter. Er blijven ook vragen. En soms verwijten. "Je was er toch bij?" "Je hebt toch ingestemd?" Ja. Maar mensen begrijpen dingen soms pas later. Het leven geeft geen handleiding mee bij belangrijke momenten. Er staat nergens bij: let op, over twintig jaar kijkt u hier misschien anders naar. Misschien is dat wel het verdrietigste aan dit soort verhalen. Niet dat één kind een huis kreeg dat veel meer waard bleek. Maar dat iets wat bedoeld was als zorg van een moeder, uiteindelijk een muur kon bouwen tussen kinderen. Bakstenen zijn eenvoudig te stapelen. Een muur tussen mensen afbreken is een stuk moeilijker.

En misschien is dat de vraag die nog het langst blijft hangen: Was het huis nu eigenlijk het bezit dat verdeeld moest worden? Of was het vertrouwen dat verloren ging?

De natuur
laat zich niet
regelen.

De overeenkomst met de natuur

Soms denk ik dat mensen een wonderlijk beeld hebben van het vak van uitvaartondernemer. Wij regelen veel. We verzorgen. We plannen. We troosten. We zorgen dat bloemen op tijd zijn, dat de kist op de juiste plek staat en dat oom Henk niet per ongeluk naast de verkeerde schoonzus gaat zitten. Er komt nogal wat kijken bij een afscheid. Maar er is één partij waar wij bijzonder weinig invloed op hebben. De natuur.

Toch lijkt het soms alsof mensen denken dat wij ergens een overeenkomst met haar hebben gesloten. "Als jullie nu even wachten met veranderen," zouden wij tegen de natuur hebben gezegd, "dan zorgen wij dat iedereen rustig afscheid kan nemen." Ik heb die overeenkomst nog nooit gezien. En eerlijk gezegd vermoed ik dat de natuur hem ook nooit heeft ondertekend.

Want de natuur doet wat zij altijd doet. Zij trekt zich weinig aan van verdriet, draaiboeken of agenda's. Zij kent geen uitstel, geen pauzeknop en al helemaal geen coulanceregeling. Dat maakt ons vak soms ingewikkeld. Wij koelen. We verzorgen. We adviseren een airco of een klamboe als de temperatuur daarom vraagt. We doen alles wat vakmanschap van ons verlangt.

Maar ergens onderweg draagt de mens het stokje over aan de biologie. En die is een weinig empathische collega. Een lichaam kan verkleuren. De huid kan veranderen. Niet omdat iemand zijn werk niet heeft gedaan, maar omdat een lichaam na het overlijden doorgaat met precies datgene wat levende lichamen uiteindelijk ook doen: gehoorzamen aan de natuur. En toch blijft de vraag begrijpelijk. "Had dit voorkomen kunnen worden?"

Achter die vraag schuilt meestal geen verwijt, maar verdriet. De wens dat alles nog één dag hetzelfde was gebleven. Nog één afscheid zonder de onvermijdelijke tekenen dat de tijd ook na de dood gewoon verder tikt.

Misschien is dat wel de moeilijkste boodschap van ons vak. Niet dat wij alles kunnen regelen, maar dat wij eerlijk moeten zijn over wat niemand kan regelen. Wij zijn geen bewakers van de natuur. Wij zijn haar tijdelijke begeleiders. We zorgen dat alles zo waardig en zorgvuldig mogelijk verloopt. En daarna doet de natuur, zoals zij dat al miljoenen jaren doet, onverstoord haar werk.

Misschien is dat helemaal niet hard. Misschien is het juist de laatste les in bescheidenheid.